

Stille voor de storm: verzekeren tegen klimaatverandering

Auteur(s):

A. de Rooij en J.C.J.M. van den Bergh

De auteurs zijn student respectievelijk hoogleraar aan de Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde van de Vrije Universiteit. Van den Bergh is tevens verbonden aan het Instituut voor Milieuvraagstukken van dezelfde universiteit. Dit artikel is gebaseerd op A. de Rooij (2004). jbergh@few.vu.nl

Verschenen in:

ESB, 90e jaargang, nr. 4463, pagina 272, 17 juni 2005

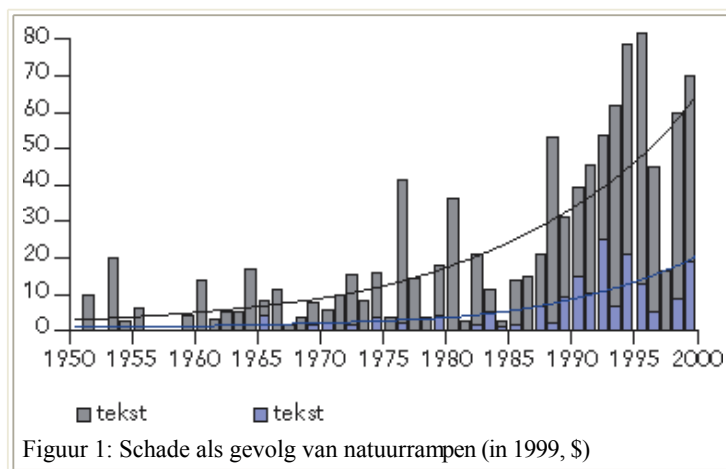
Rubriek:

verzekeringen

Trefwoord(en):

Verzekeraars zullen in toenemende mate geconfronteerd worden met de gevolgen van klimaatverandering.

Uit verschillende rapporten blijkt dat de schade als gevolg van extreme weersomstandigheden in de afgelopen decennia enorm is toegenomen. Sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw is de jaarlijkse economische schade als gevolg van natuurrampen vertienvoudigd. In 2003 bedroeg deze circa 58 miljard dollar (figuur 1). Hierbij is schade als gevolg van niet-catastrofale weersomstandigheden niet eens meegerekend. Deze toenemende kosten worden veroorzaakt door zowel sociaal-economische als natuurlijke factoren. Voor wat betreft sociaal-economische factoren zorgen met name de economische groei, de bevolkingstoename en de bewoning van kwetsbare gebieden voor stijgende schadekosten. Natuurlijke factoren zorgen voor het overige deel van de toegenomen schade. Deze factoren worden toegeschreven aan de natuurlijke variabiliteit van het klimaat en de door menselijke activiteiten veroorzaakte klimaatverandering. Anderzijds hebben menselijke factoren als preventief waterbeheer en het opstellen van bouwcodes gezorgd voor een afname in schade. Hoewel het moeilijk is de bijdrage van deze verschillende factoren te kwantificeren, wordt geschat dat na correctie voor sociaal-economische factoren de schade door natuurrampen is verdubbeld in de periode van 1970 tot 1990 (Munich Re, 1990).

Uit meerdere klimatologische onderzoeken blijkt dat diverse gemiddelde weersomstandigheden reeds zijn veranderd in de tweede helft van de 20ste eeuw en dat gedurende de 21ste eeuw het zeer waarschijnlijk is dat deze veranderingen zullen doorzetten. Dit betreft hogere maximum- en minimumtemperaturen, meer hete en minder koude dagen, meer intensieve neerslag, toename van droogtes en wellicht een toename in de piek van windintensiviteit bij tropische cyclonen.

Indien de voorspellingen van klimatologen uitkomen, zal de schade in de toekomst alleen maar oplopen als gevolg van de veranderende weersomstandigheden. Zo zijn reeds een aantal verzekeraars failliet gegaan als gevolg van geleden schade door natuurrampen (Vellinga et al., 2001). De verwachte veranderingen in weersomstandigheden zullen met name gevolgen hebben voor onroerend-goed-verzekeringen, voertuigenverzekeringen en verzekeringen voor bedrijfsonderbrekingen. Op lange termijn kunnen ziektekosten en levensverzekeraars echter ook worden getroffen door uitbreken van epidemieën en nieuwe ziektes.

Met name herverzekeraars zijn zeer gevoelig voor klimaatverandering (Swiss Re, 2002). Bij natuurrampen nemen zij de schade vanaf een bepaald bedrag over. Vanwege de rampen van de afgelopen twee decennia accepteren de herverzekeraars momenteel minder risico en verschuiven zij risico's terug naar de 'gewone' verzekeraars (Stipp, 1997). Belangrijke effecten van klimaatverandering zijn te verwachten voor landbouw, transport, onroerend goed en evenementen alsmede voor kosten die verband houden met ongevallen en ziekten (Parry, 2000).

Reactie van verzekeraars

Verzekeraars krijgen door klimaatverandering te maken met een groter risico, waarbij zich de vraag aandient of de huidige premies wel zijn gebaseerd op correcte berekeningen. Premies reflecteren meestal het verleden, waardoor weinig rekening wordt gehouden met potentiële veranderingen in de toekomst. Door de grote mate van onzekerheid over de exacte gevolgen van klimaatverandering zijn de risico's moeilijk te kwantificeren.

Verzekeraars hebben verschillende strategieën tot hun beschikking om te reageren op toenemende risico's die het gevolg zijn van klimaatverandering. Deze strategieën kunnen worden onderverdeeld in: traditionele aanpassingsmechanismen, preventieve maatregelen en nieuwe bedrijfsmogelijkheden.

Aanpassingsmechanismen

Traditionele aanpassingsmechanismen vallen uiteen in vier specifieke strategieën: beperken van risico's, beheersen van schade, risico's overdragen en de productprijs aanpassen (Dlugolecki, 2000). Risicobeperking kan gebeuren door vermijding (terugtrekken uit risicovolle markten), het verhogen van het eigen risico, limitering van verzekerde bedragen of de voorwaarden, of het vergoeden van de boekwaarde van objecten in plaats van de vervangingswaarde. Verzekeraars kunnen risico overdragen door risico's te herverzekeren. In dit geval schuift het risico (vaak gedeeltelijk) door naar een herverzekeraar. Tevens kunnen zij risico's spreiden door in verschillende geografische gebieden en verschillende branches te opereren. Een laatste instrument is prijsaanpassing. Het verhogen van de prijzen leidt echter vaak tot publieke weerstand en kan regulerende acties tot gevolg hebben.

Preventieve maatregelen

Door jarenlange ervaring met het omgaan met risico's kan de verzekeringsbranche een aanzienlijke bijdrage leveren aan een maatschappelijke aanpak van het klimaatprobleem via preventieve maatregelen. Hierbij kan worden gedacht aan bijdragen aan klimatologisch onderzoek, het identificeren van de grootste risico's, het voorlichten van stakeholders in onroerend goed en het gezamenlijk opstellen van bouwcodes en bouwvoorschriften, het samenwerken met de overheid en deskundigen, het creëren van een internationale stem (UNEP) om beleidsmakers te kunnen beïnvloeden en het lobbyen voor beheersing van emissies. Gegeven free riding op het publieke goed karakter van klimaatcondities zullen vooral herverzekeringsmaatschappijen een dergelijke strategie volgen. Reguliere verzekeraars zullen vooral concrete preventie nastreven, zoals het stellen van eisen aan te verzekeren objecten (zoals gebouwen die bestand zijn tegen hevige stormen en waterstromen, of die op locaties staan waar dit type risico's beperkt zijn). Dit gebeurt overigens al in toenemende mate.

De effecten van veel van deze maatregelen zijn echter nog onbekend. Vooral nog wordt er door de verzekeraars meer aandacht besteed aan het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering (als dit al gebeurt) dan aan het bestrijden van de oorzaken zelf.

Nieuwe bedrijfsmogelijkheden

Ondanks alle risico's biedt klimaatverandering voor verzekeraars ook nieuwe bedrijfsmogelijkheden. Grote, op duurzaamheid gerichte overheidsprojecten, zoals windparken (die emissies helpen verminderen) en de aanleg van waterreservoirs in steden (voor de opvang van overtollig water), dienen te worden verzekerd. Indien wordt samengewerkt tussen de overheid, de herverzekeraars en de verzekeraars moet het mogelijk zijn een nieuw verzekeringsproduct voor overstromingsrisico op de markt te brengen. Hierbij kunnen de lasten op een billijke manier worden verdeeld tussen consumenten (via zowel premie als eigen risico), waarbij de (her)verzekeringsindustrie en de overheden als lender of last resort fungeren. Tot slot biedt Alternative Risk Transfer een interessante alternatieve vorm voor risicospreiding waar nog veel mogelijkheden liggen. Onder Alternative Risk Transfer verstaat men alternatieven zoals catastrophe bonds en 'weederivaten'. Deze producten variëren van 'groenfondsen' tot complexe derivaten. Risico wordt hierdoor overgedragen op partijen die bijvoorbeeld andere verwachtingen hebben over klimaatverandering of minder risicomijdend zijn. Bovendien kunnen investeerders in economische producten geïnteresseerd zijn, omdat de aard van het risico niet is gerelateerd aan de economische cyclus, maar aan het weer en het klimaat. Het risico wordt daardoor over een meer diverse groep investeerders verdeeld. Dit komt in feite neer op een vorm van herverzekeren. Gegeven het mondiale karakter van klimaatverandering is het niet mogelijk om hiermee samenhangende risico's wereldwijd volledig te reduceren (wegdiverseren) maar slechts om de pijn te verdelen.

Visie van verzekeraars op klimaatverandering

Uit eigen onderzoek onder vijf van de tien grootste schadeconcerns en drie additionele verzekeraars in Nederland blijkt dat deze zich over het algemeen nog niet erg druk maken over de invloed van klimaatverandering op hun branche. De verzekeraars verwachten dat zij zich jaarlijks zullen kunnen aanpassen aan veranderende omstandigheden door middel van bijvoorbeeld premieverhoging. Bovendien heeft men het eigen risico op stormschade in de jaren negentig al verhoogd en is schade door overstromingen meestal uitgesloten. Traditionele aanpassingsmechanismen als premieverhoging en uitsluiting of vermijding worden dus al ingezet. In tegenstelling tot herverzekeraars lijken verzekeraars zich nog weinig bezig te houden met preventieve maatregelen ten opzichte van klimaatverandering. De herverzekeraars worden door de verzekeraars nog steeds gezien als de grootste risicodragers bij weerge-relateerde schade en besteden daarom waarschijnlijk meer aandacht aan klimaatverandering dan verzekeraars. Indien de herverzekeraars echter hun premies verhogen, ondervinden de verzekeraars hier de gevolgen van.

De rol van de overheid

Verzekeraars hebben in het verleden duidelijk gemaakt dat in een markteconomie niet alle risico's commercieel te verzekeren zijn. Door deze houding van de verzekeraars verschuift de druk voor het lopen van risico's, veroorzaakt door weer en klimaat, gedeeltelijk naar private partijen en de overheid. Hogere en lagere overheden hebben de laatste jaren herhaaldelijk hun weezin uitgesproken tegen de verwachting van private partijen dat de overheid als 'vangnet' functioneert voor grote schades veroorzaakt door weer- en klimaatcondities. Onderhandelingen tussen de verschillende partijen gaan moeizaam. Het grootste vraagstuk is wie welke schade moet vergoeden. Ondertussen wordt lang niet alle schade voor gedupeerden op dit moment gedekt door de verzekeraars. Bij uitblijven van mogelijkheden voor verzekering op sommige gebieden en het tegelijkertijd uitblijven van vergoedingen vanuit de overheid, komt de schade uiteindelijk terecht bij de gedupeerde burgers. Vanuit welvaartsoogpunt bezien is dit onwenselijk indien preventie op individueel niveau niet mogelijk (ineffectief) of ondoelmatig is, of indien preventie publieke maatregelen en coördinatie vereist (bijvoorbeeld in de

sfeer van ruimtelijke ordening).

Een probleem voor de verzekeraars is het ontbreken van accurate regionale voorspellingen en het gebrek aan kennis hoe om te gaan met de complexe data van de wetenschappers. Betere samenwerking tussen wetenschappers en verzekeraars zou hier verbetering in moeten brengen. Tevens lijken de verzekeraars het niet erg belangrijk te vinden of toegenomen schade al dan niet het gevolg is van klimaatverandering. Dit zou echter wel relevant dienen te zijn, aangezien klimaatverandering structurele veranderingen impliceert waarop verzekeringsmaatschappijen moeten inspelen.

Conclusie

Klimaatverandering levert een serieuze bedreiging op voor de verzekeringsbranche. Maar deze bedreiging is tevens een kans om nieuwe activiteiten te ontplooiën. De verzekeringsbranche heeft voldoende mogelijkheden om in te springen op klimaatverandering. Dit vereist echter wel dat men zich hier eerst bewust van wordt. Betere samenwerking met wetenschappers, bijvoorbeeld aan nieuwe (regionale) voorspellings- en risicomodellen, lijkt zinvol om tot betere premieberekening te komen. Tevens kunnen verzekeringsmaatschappijen bijdragen aan preventieve maatregelen. Indien men open staat voor vernieuwing van de branche is voorts productinnovatie mogelijk. Tot slot ontbreken vooralsnog heldere afspraken tussen overheden en de verzekeringsbranche over de verantwoordelijkheden bij extreme gebeurtenissen. Hierdoor zijn risico's onvoldoende gespreid, met als gevolg dat individuele burgers en bedrijven onvoldoende worden beschermd.

Agnes de Rooij en Jeroen van den Bergh

Literatuur

Dlugolecki, A.F. (2000) Climate change in the insurance industry. *The Geneva Papers on risk and Insurance* 25(4): 582-601.

Munich Re (1990) *Windstorm - New loss dimensions of a natural hazard*. München: Munich Reinsurance Company.

Munich Re (2000) *Topics - Annual Review of Natural Disasters 1999*. München: Munich Reinsurance Group.

Parry, M.L. (red.) (2000) *Assessment of Potential Effects and Adaptations for Climate Change in Europe: The Europe ACACIA project*. Jackson Environment Institute, Norwich: University of East Anglia, 187-201.

Rooij, A. de (2004) *De invloed van klimaatverandering op de verzekeringsbranche: stilte voor de storm?* Doctoraal scriptie, Amsterdam: Vrije Universiteit.

Stipp, D. (1997) *A new way to bet on disasters*. *Fortune*, 136(5), 124-132.

Swiss Re (2002) *Opportunities and risks of climate change*. Zürich: Swiss Reinsurance Company.

Vellinga, P.V., E. Mills, G. Berz et al. (2001) *Insurance and Other Financial Services*. In *Climate Change (2001) Impacts, Adaptation, and Vulnerability*, Cambridge: Cambridge University Press, 417-450.